

KADINA HAKLARININ KAZANDIRILMASIYLA BİRLİKTE CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME

Cansu KÜLEKCI¹, Tülin CANBAY²

Özet

Kadın yüzyıllardır toplumlarda erkeğin arka planında kendine yer bulmuştur. Erkek eşit haklara sahip olmayan kadın, küreselleşen dünya koşullarında haklarını aramaya başlamıştır. Bu bağlamda uluslararası kuruluşlar ve anlaşmalar oluşturulmuştur. Devletler de bu hareketi desteklemişlerdir. Çeşitli sivil toplum örgütlerinin desteğiyle kadınlar seslerini duyurmuş, zaten olması gereken eşitlik haklarına kavuşmuşlardır. Ancak eşitliğin kazanılması onları erkekle aynı duruma getirmeye yetmemiştir. Kadını desteklemek ve teşvik etmek için çeşitli uygulamalara gidilmiştir. Cinsiyete duyarlı bütçeleme de uygulanan en önemli sistemdir.

Anahtar kelimeler: Kadın sorunları, Toplumda kadının statüsü, Uluslararası anlaşmalar, Cinsiyete duyarlı bütçeleme, Yerel yönetimlerde kadına yönelik destekler

GENDER RESPONSIVE BUDGETING ENORMOUS CONTRIBUTION RIGHTS OF WOMEN TOGETHER

Abstract

For centuries, women have always been left behind in the men's society. Along with globalization and liberalization, women have started to demand their rights. In this context, international organizations and agreements have been established. States have also supported that movement. Women's voices were being heard in support of various civil society organization women have gained equal rights with men they should be entitled. However, achieving greater rights was not sufficient to become independent. Hence, various applications such as gender-sensitive budgeting, has been going to encourage and support women.

Key Words: Women's issues, Status of women in society, International agreements , Gender sensitive budgeting, Support for women in local government oriented

1. Giriş

Kaos teoremine göre, başlangıçta yapılan ufak değişiklikler ileride çok daha büyük değişimlere sebep olabilir (Kelebek Etkisi)³. Gerçekten de konuya cinsiyet perspektifinden baktığımızda, 'kız' ve 'erkek' sözcükleriyle kavramlaştırılan biyolojik cinsiyet farklılığı, daha sonra birey ve toplum bakımından oldukça önemli sonuçları olan toplumsal cinsiyet farklılığına yol açmıştır. Bu nedenle ilk başlarda yalnızca biyolojik farklılığı dile getiren cinsiyet, toplumsal cinsiyete dönüştükten sonra cinsler arasında yetenekler, ilgiler ve algılamalar bakımından da farklılıklara yol açmıştır. Öyle ki son durumda, birçok feminist yazarın, kadın ve erkeğe bakıldığında önce insanı görmek gerekir şeklindeki düşüncelerinin aksine, cinsiyet farklılığı görünmeyecek ya da görmezden gelinecek bir farklılık değildir. Dolayısıyla biyolojik cinsiyetin toplumsal nitelik kazanması süreci, aynı zamanda toplumsal düzenin kendi çelişkilerini oluşturma süreci olmuştur⁴.

Kadınların toplumda eşit ve özgür olma mücadelesi yüzyıllardır devam etmektedir. İlkçağdan Ortaçağın sonuna kadar toplumda kadınların varlığı ve değeri pek yoktur. Avrupa'da 15. ve 16yy.da Rönesansın olumlu

¹ Öğr. Gör., Kırklareli Üniversitesi, cansu.kulekci@kirkklareli.edu.tr

² Doç. Dr. Tülin CANBAY, Celal Bayar Üniversitesi, tcanbay@hotmail.com

³ James GLEICK, "CHAOS: Making a New Science", Penguin Books, s.69, <http://www.jmu.edu/geology/evolutionarysystems/protected/handouts/may_chaos.PDF> , 24.03.2012.

⁴ Metin EROL, Toplumsal Cinsiyetin Tutumlar Üzerindeki Etkisi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2008, Cilt:32, No:2, s.199, <<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1838.pdf>> , 24.03.2012.

etkisi olsa dahi kadınlar, monarşinin desteklediği kilisenin ve burjuvazinin baskısı altında ezilmiştir. Avrupa'da kadınların eşitsizliğe direnişi 1789 Fransız Devrimiyle başlamıştır. Ortaçağdan sonra tarihte yeni bir çağın başlangıcı sayılan Fransız devrimi eşitlik, özgürlük ve adaletin bütün insanlar için vazgeçilmez olduğunu ve insan haklarını ilân etmiştir. Büyük devrimin etkisiyle Fransa'da 1792 tarihinde medeni evlenme ve boşanma yasalaşmıştır. Ancak maalesef 1804 tarihli Fransız Medeni Kanununda kadın-erkek eşitliği kabul edilmemiştir ve bu Kanun kadınlara karşı tavrıyla ünlü olmuştur. Bu durum 1938 yılında değiştirilmiştir⁵. Tarihte kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olma yolunda verdikleri en önemli mücadele bugün "Dünya Kadınlar Günü" olarak kabul ettiğimiz 8 Mart 1857 yılına kadar uzanmaktadır. Bu tarihte Amerika'nın New York kentinde tekstil sektöründe çalışan kadınlar düşük ücretlerini, uzun çalışma saatlerini ve insanlık dışı çalışma koşullarını protesto etmek için grev yapmışlardır⁶. Cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi ve toplumda kadının statüsünün yükseltilmesi çalışmaları, günümüz modern toplumlarının üzerinde önemle durduğu faaliyetler arasındadır. Bu doğrultuda birçok ülkede hukuki anlamda kadın haklarını koruyucu yeni bir takım düzenlemeler getirilmektedir. Ayrıca kadın-erkek ayrımcılığına yol açan çeşitli aksaklıklar bertaraf edilmeye çalışılmaktadır⁷.

Kadının dünya üzerindeki rolü ve etkinliği, yeni dünya düzeninin ortak değerleri (çok partili demokrasi, seçme özgürlüğü ve insan odaklılık) belirginleştikçe artmaktadır. Toplumsal değişimin iki kritik unsuru olan "yeni insani değerler ve küresel ekonomik gereklerle" birlikte yükselen eğitim düzeyi, farklı yaşam tarzları yaratma ve hoş görme yetenekleri, kadın profilinin değişmesine ve kadınların giderek daha etkin varolmalarına ivme kazandırmaktadır⁸.

Kadınların hemen tüm toplumlarda erkeğe kıyasla daha düşük konumda bulunması, özellikle yüzyılımızın ikinci yarısında, sosyal bilimcilerin üzerinde dikkatle durduğu bir konu haline gelmiştir. Batıda çok eski dönemlerden başlayarak günümüze kadar gelen kadın hareketleri, Türkiye'de de son yıllarda kadınların, önceki yıllardan daha güçlü bir şekilde toplumsal konumlarını sorgulamalarına neden olmuştur⁹.

2. Toplumda Kadının Yeri

Cinsiyet rolleri kadının ve erkeğin oynayacakları roller açısından bir farklılığın olduğunu belirtmektedir. Toplum tarafından tanımlanan ve beklenen rol olarak kavramsallaştırılan cinsiyet rolleri kadınlara sosyalizasyon süreci içinde öğretilmekte ve kadınlar tarafından da benimsenmektedir¹⁰. Kadın toplumda birçok konuda erkeğin gerisinde kalmıştır. Kadının aile içinde "annelik", "eşlik", "ev kadınlığı" ve "akrabalık" rolleri¹¹ bu geri kalmışlığın temel sebepleridir. Tüm bu sebeplerden ötürü kadın; eğitim, siyaset, ekonomi gibi alanlarda yetersizdir.

2.1. Siyaset

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başında kadınlara tanınan oy verme hakkı, onların siyasal alanda bir varlık olarak ortaya çıkmalarına olanak tanıyan ilk somut uygulama olmuştur. Kadınların oy verme yoluyla sorunlarını hükümete aktarabilecekleri ve onlar üzerinde büyük bir baskı kurarak siyasal ve toplumsal alanda hızla erkeklerin düzeyine ulaşabilecekleri yönünde ciddi bir beklenti oluşmuştur. Ancak aradan geçen bunca zamandan sonra oy verme ve hatta seçilme hakkına rağmen kadın hakları yolundaki ilerlemeler, beklenenin

⁵Ebru CEYLAN, Dünyada Kadın Haklarının Yeri Ve Önemi, <http://aydin.edu.tr/kadin_haklari.pdf>, 24.03.2012.

⁶Kafiye EROĞLU, Kadın Kuruluşları İçinde Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin Yeri ve Önemi, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2004, s.24, <<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1027.pdf>>, 24.03.2012.

⁷Kamil TÜĞEN- Ahmet ÖZEN, Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı, Maliye Dergisi, Sayı:154, Ocak-Haziran 2008, s.2, <http://212.174.133.188/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/154/1.Kamiltuden.Ahmetozen.pdf>, 24.03.2012.

⁸Adem KORKMAZ- Nezihe UÇAR TÜFEKÇİ, Çalışma Hayatında Tarımda Kadın ve Sorunları:Ağlasun İlçesi Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:2007, Cilt:12, s.40.

⁹Aynur İLHAN TUNÇ, Van'da Kadın Sorunları ve Eğitim, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, <http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_1/ozetler/aynur_ozet.htm>, 24.03.2012.

¹⁰Müzeyyen GÜNÜLLÜ- Gönül İÇLİ, Çalışma Yaşamında Kadınlar:Aile ve İş İlişkileri, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2001, Cilt:25, No:1, s.89, <<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/40.pdf>>, 24.03.2012.

¹¹Hurigül EKEN, Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar, s.252, <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2006/15/HEKEN.PDF>, 24.03.2012.

aksine çok ağır ilerlemiştir¹². Kadının siyasette daha fazla yer alması, sorunlarını iletebilmesi ve bunların çözümü için siyasette kota uygulaması yöntemi geliştirilmiştir.

Seçimlerde “kadın kotası” kadınlara tahsis edilen pay veya oranı ifade etmektedir. Temel amaç kadınlara daha fazla pay sağlamak anlamında “cinsiyet kotası” ifadesine de rastlanmaktadır. Burada ise her bir cins için tahsis edilen en az pay veya oran kastedilmektedir. Bu tür kota, hem kadının hem de erkeğin zayıf temsilini düzeltmeyi amaçlamakta ve her iki cins için en yüksek bir çita koymaktadır. Eğer cinsiyet kotası örneğin %30 ise bu, teoride erkek veya kadın, pratikte ise (erkekler hemen her zaman bu oranın üzerine çıktıkları için) kadınlar %30’dan daha az pay elde edemeyecekler anlamındadır¹³.

Birçok alanda erkeğin gerisinde olan kadının bu yöntemle siyaset sahnesinde yer alması amaçlanmıştır. Günümüzde kadınlar, toplumsal rolünün (annelik, eşlik, vb.) kendisini ev alanına hapsedilmesiyle yüzyıllar boyu süren eksikliğini kapatmak istemektedir. Siyaset bu amaç için en önemli adımlardan biridir. Sorunlarını dile getirmek ve onları çözebilmek için seçmek ama en önemlisi de seçilebilmek kadınları toplumda var etmeye yardımcı olacaktır.

Kadınların siyasete etkin katılımını sağlamak için geliştirilen “kadın kotası” uygulaması bazı ülkelerde farklı yöntemlerle benimsenmiştir. Kadın kotası ile ilgili düzenlemeler Burkina Faso, Nepal, Filipin ve Uganda’da olduğu gibi kimi zaman anayasada yer almakta, Belçika, Sırbistan, Bosna Hersek ve Sudan’da ve yaygın olarak Latin Amerika’da uygulandığı gibi kimi zaman da seçim yasaları yoluyla güvence altına alınmaktadır. Bazı ülkelerde ise kota uygulaması siyasal partilerin tercihine bırakılmıştır. Arjantin, Bolivya, Ekvator, Almanya, Norveç, İtalya ve İsveç gibi ülkelerde siyasal partilerin çoğu bir çeşit kota uygulamaktadır. Bütün bunlara karşılık pek çok siyasal parti kota sistemini hiç uygulamamaktadır. Dünya üzerinde 190’dan fazla ülkenin yalnızca 40 kadarı seçimlerde kota uygulamaktadır. Türkiye’de kadınlar ilk defa kendilerine seçme ve seçilme hakkının verilmesinin ardından 1935 yılında meclise girmiştir. Ancak kadınlar parlamentoya hiçbir zaman hatırı sayılır bir oranda katılamamıştır. Dünyada kadınlara bu hakkı tanıyan ilk ülkelerden olmasına ve bu konuda birçok batı ülkesinden bile önde olmasına karşın bugün Türkiye kadınların siyasal alanda varlıkları bakımından Üçüncü Dünya ülkelerinin bile birçoğunun gerisinde kalmıştır. Türkiye de kota* uygulamasına yönelmiştir. Ancak kadın adaylarının sayısını arttırmada yetersiz kalmıştır. 2004 yerel seçimlerinde kota uygulamasına karşın kadın adayların sayısı artmak bir yana azalmıştır. Ancak yinede genel anlamda bakıldığında kota uygulamasıyla kadın aday sayısında yaklaşık olarak 3 kat artış görülmüştür¹⁴.

2.2. Eğitim

İnsanlar, yaşadıkları toplumda var olan fırsatlardan eşit yararlanma hakkına sahip olmalıdır. Eşitlik ve özgürlük tüm insanlar için en önemli ereklerdir. Ancak, toplumsal fırsatlardan toplumun her kesimi eşit yararlanamamaktadır. Yasalarda eşitlik herkesin yararlanabileceği bir hak iken en çok da “eğitim” alanında eşit imkânlar sahip olunamadığından dolayı varolan fırsat ve olanaklardan yararlanılamadığı görülmektedir¹⁵. Birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da cinsiyete dayalı ayırım yapılmaktadır. Hem ekonomik koşulların elverişsizliği hem de kadına toplumsal bakış açısı nedeniyle eğitim olanaklarından da kadınlar yeterince yararlanamamaktadır.

¹² Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI, Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde Kota Uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:2007, Cilt:12, Sayı 1, s.13-14, <http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/english/2007_1.html> , 01.05.2009.

¹³ Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m., s.15.

*Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Türkiye Gölge Raporunun 7. maddesi uyarınca Siyasi Partiler ve Seçim Kanunu’nun değiştirilmesi kaydıyla, siyasi katılımında asgari %30 oranında bir toplumsal cinsiyet kotası sistemi benimsenmelidir, İpek İLKKARACAN AJAS, Birleşmiş Milletler CEDAW Sürecinde Sivil Toplum Örgütleri İle Savunuculuk ve Lobicilik Türkiye Gölge Raporları:1997&2005 Deneyimleri, s.70.

¹⁴ Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m., s.17-25.

¹⁵ Songül İLİKLİ, 1980 Sonrası Eğitimde Cinsiyet Eşitsizlikleri, Ankara, Ocak 2004, s.3, <<http://80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/ere/ilikli.doc>> , 03.05.2009.

T.C. Anayasası 42. maddeye göre; Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır¹⁶. Ne yazık ki bu Anayasa hükmü de tam olarak uygulanamamakta ve nüfusun büyük çoğunluğu ilköğretimden sonra eğitime devam etme imkânı bulamamaktadır. Ancak sorun genç kız ve kadınlar açısından çok daha ağırdır. Çünkü onlar okula gitmeye başladıkları noktada cinsiyete dayalı ayrımcılık sonucu eğitim ve öğretim haklarından büyük ölçüde yoksun bırakılmaktadır¹⁷.

2010/2011 öğretim yılı itibarıyla Türkiye’de okullaşma oranı; ilköğretimde erkeklerde %98,59 kadınlarda %98,22 oranında, ortaöğretimde erkeklerde %72,35 kadınlarda %66,14 oranında kalmaktadır. Yükseköğretim 2009/2010 okullaşma oranında erkekler %31,24 iken kadınlar %29,55 oranında kalmıştır¹⁸. Eğitim olanaklarından yoksun olan kadınların tarım sektörü dışında işgücüne katılımları son derece sınırlıdır. Buna karşılık eğitim görme şansına sahip olanlar tüm uzman mesleklerde görev alabilmektedir¹⁹.

Türkiye, eğitimde toplumsal cinsiyet duyarlılığının sağlanmasını öngören iki uluslararası belgeye imza atmış bulunmaktadır. Pekin Eylem Planı, eğitimin her düzeyi için toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programlarının oluşturulmasını ve uygulanmasını öngörmektedir. Diğer belge, yani Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi’nin (CEDAW)* 5. Maddesi de imzalayan ülkeleri, kadın veya erkeği diğerine göre aşağılayan; kadın veya erkeğin diğerine göre daha üstün olduğunu savunan veya kalıplaşmış cinsiyet rollerini temel alan rolleri öngören tüm adet, uygulama, geleneksel davranış ve önyargıların ortadan kaldırılmasını sağlamakla yükümlü kılınmaktadır²⁰. Türkiye bu anlaşmaları imzalayarak eğitimde cinsiyet ayrımı sorununu çözmeye çalışmaktadır.

2.3. Ekonomi

Kadınlar ilkel toplumlardan gelişmiş toplumlara kadar uzanan toplumsal gelişim süreci içinde ev içi ve ev dışında ekonomik hayata aktif olarak katılmışlardır. Ev içinde aileye yiyecek, giyecek hazırlama, ev dışında yerine göre tarımsal faaliyetlerde yer alma insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte kadının ev dışında ücret karşılığı çalışması oldukça yenidir²¹.

Birleşmiş Milletler (BM), 1950’li yıllardan itibaren dünyada kadınların kalkınma çabalarının içinde yer alması için yoğun bir çaba başlatmıştır. BM, 1975 yılını, uluslararası kadın yılı olarak ilan etmiştir. 1985 yılında Türkiye’nin de imzaladığı “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” ile devletleri, kadınların istihdam alanında erkeklerle eşit haklara sahip olarak serbestçe iş ve meslek seçme, mesleki eğitim haklarını kazanmaları için bütün önlemleri almakla yükümlü kılmıştır. Bu bağlamda, ülkemizde 1990 yılında Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuştur²².

Türkiye açısından bakıldığında toplumsal yapı nedeniyle kadın girişimci yaratılması uzun zaman almıştır. Hala tam anlamıyla kadınlar ekonomi içinde arzulanan yerde olamamıştır. İkel toplumlarda ortaya çıkan evde çalışan kadın statüsünden farklı bir girişimci kadın sınıfı hedeflenmektedir. Bu bağlamda kadın girişimci; ev dışı bir mekanda, kendi adına kurduğu işyeri olan; bu işyerinde tek başına veya istihdam ettirdiği kişilerle çalışan veya işin sahibi olması sıfatıyla ortaklık kuran; herhangi bir mal veya servisin üretim-dağıtım-pazarlama ve

¹⁶ ANAYASA VE SEÇİM KANUNLARI, ADALET YAYINEVİ, Ankara, 2007, s.24.

¹⁷ Gülay TOKSÖZ- Alev ÖZKAZANÇ- Bedriye POYRAZ, Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2001, s.25-26, <<http://kasam.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1215414822KadinlarKalkinmaveSosyalAdalet.pdf>>, 24.03.2012.

¹⁸ <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5>, 24.03.2012.

¹⁹ Gülay TOKSÖZ- Alev ÖZKAZANÇ- Bedriye POYRAZ, a.g.m., s.27.

*Türkiye her dört yılda bir CEDAW sözleşmesi ile ilgili ilerlemeleri bir raporla BM’e bildirmek zorundadır. Bu konudan sorumlu olan kurum, uluslar arası sözleşmeleri uygulamak üzere kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’dür, Lale TAŞKIN, Uluslar Arası Sözleşmeler Işığında Kadının Durumu, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2004, s.18. <<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1026.pdf>>, 24.03.2012.

²⁰ <<http://www.unicef.org/turkey/gr/ge21jb.html#a>>, 24.03.2012.

²¹ Müzeyyen GÜNÜLLÜ- Gönül İÇLİ, a.g.m., s.82.

²² Ayşehan ÇAKICI, Mersin’deki Kadın Girişimcilerin İş Yaşamını Etkileyen Faktörler, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:8, Sayı:4, 2006, s.55, <<http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt8.say%C4%B14/8.4.%20C3%A7ak%C4%B1c%C4%B1.pdf>>, 24.03.2012.

satışını yapan/yaptıran; işle ilgili olarak ilişkiye girmesi gereken kurum ve kuruluşlarla kendi adına ilişki kuran; iş sürecinin örgütlenmesi, mal ve hizmet üretiminin planlanması, işyerinin işletilmesi, kapatılması veya işin geliştirilmesi konusunda kendisi karar veren ve işinden elde ettiği kazancın yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz hakkı olan kadındır²³.

Türkiye genelinde sosyal ve ekonomik nedenler sonucunda, kadınların işgücüne katılımının çok düşük olduğu görülmektedir. Kadınların işgücüne katılımını belirleyen en önemli faktörlerden birisi eğitimidir. Eğitim düzeyi arttıkça kadınlar daha fazla işgücü piyasasında yer almaktadırlar²⁴. Türkiye'de kadın haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal yaşamdaki konumlarını güçlendirmek için 1990 yılında Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) kurulmuştur. Bu, kadınların durumunu geliştirmek ve korumak, ekonomiye tam entegre olmalarını sağlamak adına Türkiye için yeni ve ümit verici bir gelişmedir²⁵.

Kadın girişimciler iş kurma aşamasında, işyeri arama-kiralama; sermaye, mal, donanım, araç-gereç temini; resmi kuruluşlarla ilişkiler; acemilik; yalnızlık; işi organize edememe ve toplumun iş kadınına alışıksız olmaması gibi problemlerle karşılaşır²⁶.

Hindistan'ın Madras Eyaletinde üç bölgede uygulanan Tamil Nadu Kadının Kalkınması Projesi ile kadınlar için önemli gelir artışları sağlanmıştır. Ancak, projenin başarısı, ekonomik değer ve girişimci kadınlar yaratma ile sınırlı olmayıp, örgütlü dayanışma ağlarının oluşumu ile kadınların konumunda ciddi değişimleri yönlendirmiştir²⁷. Türkiye açısından duruma bakıldığında üç önemli makro faktöre göre politika belirlenmelidir. İlk olarak bölgesel farklılıklar göz önüne alınmalıdır. Her bölgenin gelişmişlik düzeyine uygun politika belirlenmelidir. İkinci olarak sektörel önceliklere dikkat edilmelidir. Son olarak ise örgütlenme ve eğitim konuları üzerinde önemle durulmalıdır²⁸.

Kadın yüzyıllardır toplum içinde arka planda kalmıştır. Dünyada ve ülkemizde bu gerçek kadınların mağduriyetine sebep olmuştur. Eski zamanlarda bu gerçek çokta önemsenmezken küreselleşen dünyada artık kadınlarında erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiği kabul görmüştür. Kadının tüm hak ve özgürlüklerden yararlanması gerçeğinin benimsenmesiyle birlikte kadın hakları ve kadını destekleme hareketleri başlamıştır. Bu hareketler kadınları aslında en başından beri sahip olması gereken konuma getirmeye çalışmıştır. Çıkarılan yasalarla bu durum kanunileştirilmiştir. Kadın erkek eşitliği artık dünyanın birçok yerinde kabul görmüştür. Ancak yılların verdiği duygu ve imkânlarla kadınlar sahip oldukları hakları hala tam anlamıyla kullanabilmiş değildir. İşte bu sebepten dolayı kadınları teşvik etmek için farklı alanlarda farklı uygulamalar yapılmıştır.

3. Uluslararası Metinler

“Kadın yoksulluğuyla mücadele, ekonomik açıdan güçlendirme ve ekonomik yaşamda ayrımcılık” konusunda uluslararası topluluk çeşitli anlaşmalar yapmıştır. Bu anlaşmaları yapan kuruluşlar;

- ✓ İş ve Meslek Bakımından Ayrım Hakkında Sözleşme (ILO, 1958)

²³Yıldız ECEVİT, Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi, Kadını Girişimciliğe Özendirmeye ve Destekleme Paneli, Bildirimler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 25 Mayıs 1993, s.20.

²⁴Özlem KİREN GÜRLER, TÜRKİYE'DE CİNSİYETE GÖRE GELİR FARKLILIĞININ AYRIŞTIRMA YÖNTEMİYLE UYGULANMASI, s.578, <<http://eco.ieu.edu.tr/courses/econ324/LECTURE/ozlemkirensenay.pdf>> , 24.03.2012.

²⁵Serap PALAZ, TÜRKİYE'DE CİNSİYET AYIRIMCILIĞI ANALİZİNDE NEO KLASİK YAKLAŞIMA KARŞI KURUMCU YAKLAŞIM: EŞİTLİĞİ SAĞLAYICI POLİTİKA ÖNERİLERİ, s.105-106, <<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c6s9/makale/c6s9m5.pdf>> , 24.03.2012.

²⁶Nilgün ÇELEBİ, Kadın Girişimciliğini Özendirmeye ve Destekleme Konusunda Politikalar, Kadını Girişimciliğe Özendirmeye ve Destekleme Paneli, Bildirimler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 25 Mayıs 1993, s.39.

²⁷Yakın ERTÜRK, Girişimcilikte Örgütlü Dayanışma Yaklaşımı:Hindistan'dan Bir Örnek, Kadını Girişimciliğe Özendirmeye ve Destekleme Paneli, Bildirimler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 25 Mayıs 1993, s.47-48.

²⁸Filiz DOĞANAY, Türkiye'de Kadın Girişimciliğini Özendirmeye ve Destekleme Konusunda Görüşler ve Öneriler, Kadını Girişimciliğe Özendirmeye ve Destekleme Paneli, Bildirimler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 25 Mayıs 1993, s.84-85.

- ✓ Nairobi Stratejileri (UN, 1985)
- ✓ Kahire Eylem Planı (UN, 1994)
- ✓ Kopenhag Bildirgesi (UN, 1995a)
- ✓ Kopenhag Eylem Programı (UN, 1995a)
- ✓ Pekin Eylem Platformu (UN, 1995b)
- ✓ AB Temel Haklar Şartı (AB, 2000)

“ Cinsiyetçi iş bölümü ve kadınların gündelik bakım yükünü azaltmak ” konusunda uluslararası topluluk tarafından yapılan çeşitli anlaşmalar;

- ✓ CEDAW (UN, 1979)
- ✓ Nairobi Stratejileri (UN,1985)
- ✓ Gündem -21 (UNCED, 1992)
- ✓ Kahire Eylem Planı (UN,1994)
- ✓ Kopenhag Eylem Programı (UN,1995a)
- ✓ Pekin Bildirgesi (UN, 1995b)
- ✓ Pekin Eylem Platformu (UN,1995b)
- ✓ Pekin+5 Sonuç Belgesi (UN, 2000)

“ Kadına karşı şiddet ” konusunda uluslararası topluluk tarafından yapılan anlaşmalar;

- ✓ Viyana Bildirgesi (UN,1993)
- ✓ Pekin Eylem Platformu (UN, 1995b)
- ✓ Habitat-II Küresel Eylem Planı (UNCHS,1996)
- ✓ Pekin+5 Sonuç Belgesi (UN, 2000)

“ Konut ve taşınmaz hakları ” konusunda uluslararası topluluk tarafından yapılan anlaşmalar;

- ✓ Nairobi Stratejileri (UN,1985)
- ✓ 2000 Yılına Kadar Konut için Küresel Strateji (UN, 1988)
- ✓ Kahire Eylem Planı (UN, 1994)
- ✓ Kopenhag Eylem Programı (UN, 1995a)
- ✓ Pekin Eylem Platformu (UN, 1995b)
- ✓ Habitat-II Küresel Eylem Planı (UNCHS, 1996)

“Cinsiyetlere göre ayrıştırılmış bilgi ve veri tabanının güçlendirilmesi” konusunda uluslararası topluluk tarafından yapılan anlaşmalar;

- ✓ Gündem-21 (UNCED,1992)
- ✓ Kahire Eylem Planı (UN,1994)
- ✓ Kopenhag Eylem Programı (UN,1995a)
- ✓ Pekin Eylem Platformu (UN, 1995b)29

4. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

Toplumsal cinsiyet ile kastedilen, biyolojik cinsiyet temelinde ama bunun ötesinde, sosyal ilişkiler ile oluşturulan kimliktir. Bugüne kadar uygulanan politikalar ile toplumsal yaşamın düzenlenme biçimlerine baktığımızda evrensel olarak, kadınların rolleri, ev içinde, aile içinde, ücretsiz bakım (yaşlı, çocuk, engelli, yemek, ev işi) hizmetlerini üstlenmeleri ile tanımlanmaktadır. Bu konuları kadınların ev dışındaki kamusal yaşama katılma biçimleri üzerinde belirleyici rol oynamakta, eğitime kısıtlı erişim, düşük oranda ve düşük ücretli ya da ücretsiz istihdam, istihdamda ayrımcılık, düşük gelir, sosyal güvenlikten yoksunluk, sağlıksızlık, yönetime ve siyasete sınırlı katılım vb sorunları doğurmaktadır. Toplumsal ve iktisadi yaşamın biçimlenmesinde kadınlara ilişkin öncelikler göz önüne alınmadığı ve kadınların bunu dile getirme kanalları kapalı olduğundan, kadınların erkeklere göre bu dezavantajlı konuları, daha bebeklikten başlayarak, pekiştirilmektedir. Bu fırsat

²⁹Ayten ALKAN, Belediye Kadınlara da Hizmet Eder, Kadın Dostu Belediye Hizmetleri:Neden, Nasıl, Yarın İçin Bugünden Kampanyası Eğitim Dizisi 3, Ankara, Mayıs 2006, s.75-92, <<http://www.ka-der.org.tr/dosyalar/yayin-081227-8138.pdf>> , 03.05.2009.

eşitsizliklerinin kadınlar ve kız çocuklar lehine düzeltilmesi 1990larla birlikte küresel kurumların gündeminin merkezinde bulunmaktadır³⁰.

Bütçeler devletin çeşitli amaçlarını yerine getirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için de her geçen dönemde daha iyi bütçe sistemleri için çalışıldığı görülmektedir. Günümüzde bütçe sistemlerinin; bütçe sürecini daha rasyonel hale getirmek, bütçede daha açık programlar belirlemek, hesap verilebilirliği sağlamak, planlama-bütçelemeyi birlikte gerçekleştirmek, bütçenin girdilerden çok çıktılara odaklanmasını sağlamak, program maliyetlerinin alternatiflerini belirlemek ve karşılaştırmak ve bütçelerde tasarruf sağlayıcı tedbirleri artırmak gibi hedefleri sağlamaya çalıştıkları görülmektedir³¹.

Cinsiyet ayrımcılığının önlenerek kadının sosyal yaşamda daha fazla ön plana çıkmasına yönelik iktisadi düzenlemeler, temelde "feminist iktisat" şeklinde ifade edilmektedir. Feminist iktisadi yaklaşımın mali boyutunu ise bütçe politikaları oluşturmaktadır. Çünkü devletin mali alanda en önemli politika aracını devlet bütçeleri meydana getirmektedir. Böylece devlet bütçelerinde kadın-erkek eşitliğinin ön planda tutulması gerekliliği, cinsiyete duyarlı bütçeleme kavramını gündeme getirmiştir³².

Cinsiyete duyarlı bütçeleme, 1980'li yılların ortalarında ilk defa Avustralya'da ortaya çıkan bir kavramdır. Bu uygulamanın amacı, devletin mali araçlarını, özellikle bütçesini kullanarak toplumda kadının daha çok söz sahibi olmasını ve cinsiyet ayrımcılığının önlenmesini sağlamaktır³³.

4.1. Cinsiyete Duyarlı Bütçe Kavramı

Cinsiyete duyarlı bütçeleme ile gerçek hükümet harcamalarının kadınlar ve kızlar üzerindeki gelir etkisinin erkeklerle karşılaştırılması gerekir. Bu yeni bir bütçe oluşturulması değildir. Burada amaç, kadınlara yönelik iyileştirme programlarına kaynak aktarılmasını sağlamaktır. Hükümet, kaynaklarını yoksulluk ve cinsiyet ayrımını iyileştirmeye yönelik kullanmayı hedefler³⁴.

Bütçeler iktisadi, siyasi, toplumsal öncelikleri ve tercihleri yansıtır. Kamu hizmetlerine ilişkin harcama ve gelirlerin bileşimi toplumdaki kaynak dağılımını hem belirler, hem de toplumdaki kaynak dağılımı tarafından belirlenir. Bu etkileşimin ana çerçevesini ise benimsenen makro iktisadi politikalar (istihdam, büyüme, enflasyon, cari açık vb) çizer. Genelde, izlenen makroekonomik politikaların, özelde ise sunulan kamu hizmetlerinin toplumdaki sonuçlarının cinsiyet boyutu vardır. Kadınların ve erkeklerin ihtiyaçları, tercihleri, öncelikleri farklıdır ama bu olgu politika tasarımı da, uygulamasında da göz önüne alınmamaktadır. Dolayısıyla, politikaların mali yansımalarını kapsayan bütçe de cinsiyetler arası eşitsizliğin üretilmesinin aracı olmaktadır. Kamu veri tabanlarında yaygınlıkla cinsiyet boyutu kapsamadığından, bir bölümü doğrudan, bir bölümü de dolaylı olan bu yansımaların cinsiyet boyutunu ortaya koymak neredeyse imkânsızdır³⁵.

Yapılan çalışmalarda bütçe programlarının sayısal olarak erkek ve kadınlara yönelik eşit miktardaki bir harcama şeklinde yapılmadığı görülmektedir. Kadınlar ve erkekler farklı ihtiyaçlara sahip olabilirler veya kendileri için yapılacak harcamanın gelirini sağlayabilirler. Örneğin; sağlık programlarında anne sağlığı ile ilgili harcamalar kadınlara yöneliktir, erkekler bu hizmetlerden yararlanamazlar. Diğer taraftan tam kamusal mal olarak ifade ettiğimiz; cadde aydınlatmaları, savunma, güvenlik, adalet gibi bazı malların yararlanıcılarını kadın ve erkek olarak belirlemek de olanak dâhilinde değildir³⁶.

³⁰ Gülay GÜNLÜK ŞENESEN, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme, Bütçe Sürecinde Parlatılmanın Değişen Rolü Sempozyumu, 8-9 Ekim 2008, Afyonkarahisar, s.1, <<http://www.keig.org/raporlar/Gulay%20Senesen%20tcd%20sunus.pdf>>, 25.03.2012.

³¹ Metin MERİÇ, Feminizme Mali Bakış (Cinsiyete Duyarlı Bütçeler), Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2007, Cilt:44, Sayı:509, s.59, <http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/makaleler/509/Sayi_509_Makale_05.pdf> 25.03.2012.

³² Kamil TÜĞEN- Ahmet ÖZEN, a.g.m., s.2.

³³ Colleen Lowe MORNA, GENDER BUDGETING: MYTHS AND REALITIES, AT THE 25 YEARS INTERNATIONAL WOMENS POLITICS WORKSHOP Bonn, 13-14 October 2000, <<http://www.genderlinks.org.za/docs/governance/genderbudgeting.pdf>>, 03.05.2009.

³⁴ What is Gender-responsive Budgeting?, <<http://www.gender-budgets.org/content/view/13/214/>>, 05.05.2009.

³⁵ Gülay GÜNLÜK ŞENESEN, a.g.m., s.1-2.

³⁶ Metin MERİÇ, a.g.m., s.59.

Cinsiyete duyarlı bütçeleme, kamusal harcamaların %50'sinin erkeklere ve %50'sinin kadınlara yönelik olması anlamına gelmemektedir. Bu bütçelemelerde harcamaların kadın ve erkeklerin önceliklerine göre eşit dağıtımı ve cinsiyet ayrımcılığının azaltılması için kullanılması söz konusudur. Bu tür bütçelemenin vergilemeye bakış açısı ise vergileri kadın ve erkeklere %50 oranında yüklemek değildir. Aksine bu anlayışa uygun bir vergi sisteminde kadın ve erkekler belirli haklara sahip bireyler olarak değerlendirilmektedir³⁷.

4.2. Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Önemi

Cinsiyet eşitliğine dayalı olarak ortaya çıkan ekonomik kazançların, üretim ve verimlilik artışı şeklinde karşımıza çıktığı görülmektedir. Kadınların ekonomik açıdan güçlenmesinin tüm ülkelere artan verimlilik, daha az stres ve daha iyi sağlık olarak yansıtacağı belirtilmektedir. Devlet bütçelerinin dolaylı ve dolaysız etkilerini inceleyerek, ekonomik politika açısından cinsiyete duyarlı sonuçlar elde etmenin, devlet bütçelerinin genellikle "cinsiyete duyarlı" olan uzun süreli çıkarımları nedeniyle çok zor olacağı ifade edilmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmak için de cinsiyet bütçesi ile ilgili yaklaşımları kamu politikaları içine almak gerektiği belirtilmektedir³⁸. Bu amaçla Binyıl Kalkınma Hedeflerini belirleyen Birleşmiş Milletler, gelişmekte olan ülkelerde kadın-erkek eşitliğini destekleyen hükümet ve sivil toplum örgütleri programlarına ekonomik destek konusunda "cinsiyet eşitliği" için odaklanmışlardır³⁹.

4.3. Cinsiyet Bütçesi ile Diğer Bütçe Sistemlerinin Karşılaştırılması

Bugüne kadar geliştirilen bütçe sistemlerinden, cinsiyete duyarlı bütçenin yararlanabileceği noktaların neler olabileceği her devlete göre değişiklik göstermektedir. Genel olarak cinsiyete duyarlı bütçe ile ilgili kabul edilebilecek görüşler aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

- ✓ Cinsiyete duyarlı bütçeler, devletlerin birçok hedefleri ile ilgili verilerini çeşitlendirmesi ve yenilemesini getirecektir.
- ✓ Bir cinsiyet bütçesinin verilen tüm programları, maddeleri detaylandırması şu anda mevcut değildir.
- ✓ Cinsiyete duyarlı bütçe hareketi bazı açılardan sıfır esaslı bütçeye benzemektedir.
- ✓ Cinsiyete duyarlı bütçe reformunun, bütçe kararlarının alınması ile ilgili değişiklik getirip getirmeyeceği araştırılmalıdır⁴⁰.

5. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Sisteminin Analizi

Bu bölümde bütçe gelir ve harcama kalemi cinsiyete duyarlı bütçe sistemi içinde incelenecektir.

5.1. Gelirler

Kamu gelirleri; dolaysız vergiler, dolaylı vergiler, harç ve resim gibi faydalanma karşılığında alınanlar, devletlerarası yardımlar ve borçlanmalar olarak beş ana sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Dolaysız vergilerin cinsiyeti gözeterek mükellefiyetini belirlemek güçtür. Çünkü dolaysız vergiler belirli kazançların toplanması ile elde edilmektedir. Dolaylı vergilerin etkisini değerlendirebilmek için tüketim örneklerine bakmak gerekecektir. Harç, resim ve fiyat şeklinde fayda karşılığında elde edilen gelirler ise cinsiyete dayalı olarak belirlenebilir. Devletlerarası yardım gelirlerini de bu açıdan değerlendirmek yararlı olacaktır. Aynı durum dış borçlanma içinde geçerlidir⁴¹. Dolaysız bir vergi olan kişisel gelir vergisinde kadına yönelik bir düzenleme yapmak daha doğru iken dolaylı vergi olan KDV'de böyle bir düzenleme yapmak daha güçtür⁴².

5.2. Harcamalar

Cinsiyet bütçelerinde yer alan harcama analizinde önemli bir ayırım, harcamanın etkisi ile meydana gelmesi arasındaki ilişkidir. Harcamanın etkisi olarak belirtilen, harcamanın başlangıçtaki etkisidir. Harcamanın gerçekleşmesi ile ifade edilmek istenen ise, harcamanın son ekonomik etkisidir. Örneğin; sadece erkeklerin çalıştığı, anne ve çocuk sağlığı kliniğini düşünelim. Personel harcamalarının ilk etkisi çalışanların tamamının

³⁷ Kamil TÜĞEN- Ahmet ÖZEN, *a.g.m.*, s.3.

³⁸ Metin MERİÇ, *a.g.m.*, s.60.

³⁹ <http://www.unifem.org/materials/item_detail.php?ProductID=48> , 24.03.2012.

⁴⁰ Metin MERİÇ, *a.g.m.*, s.60-61.

⁴¹ Metin MERİÇ, *a.g.m.*, s.61.

⁴² Sylvia WALBY, Gender Budgeting: **What it is. How to do it. Why to do it**, <http://www.genderkompetenz.info/w/files/gkompzpdf/walby_en.pdf> , 24.03.2012.

erkek olması nedeniyle % 100 erkeklere yönelik, % 0 ise bayanlara yönelik olacaktır. Fakat harcamanın gerçekleşme durumunda ise büyük ihtimalle en azından kısa dönemde bayanlara ve bebeklere (% 50 erkek çocuklara, % 50 kız çocuklarına gibi) yönelik olacaktır. Bu nedenle harcamanın gerçekleşmesi cinsiyet bütçelerinin harcama analizinde daha etkin olarak kullanılabilir. Benzer şekilde, devletlerin tüm fonksiyonları için, faydaların değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Polis koruma hizmetinden kadın ve erkeklerin aldığı faydalar, farklılık gösterir mi? Veya yangından korunma hizmetlerinden? Yüksek öğretim hizmetlerinden? Dış güvenlik hizmetlerinden? Çevre programlarından? vb hizmetler gibi. Herhangi bir bütçe ile ilgili yapılacak sayısal bir analizin, bütçenin ardındaki tahmin ve bilgilerin iyi olması durumunda bir anlam taşır. Bu nedenle yapılacak analizleri doğru olarak gerçekleştirebilmek için bütün programların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Belki yeterli analizler yapıldığında, bu karşılaştırmalar doğru olarak yapılabilir veya belli bir standart bütçe analizi geliştirilebilir. Böylece analistler her bir harcama hedefinde analizleri kendi kendilerine yapabilirler. Ancak birçok devlet bu analitik kapasiteye sahip değildir. Bu nedenle sadece bu analizleri yapabilme kapasitesine sahip devletlerin yapacağı bütçelere güvenilebilir⁴³. Kamu harcamaları cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik gerçekçi politikalar belirlemelidir. Bütçe reformu cinsiyet eşitliği hedefine yönelik teşvik harcamalarını kapsamalıdır⁴⁴.

6. Cinsiyet Bütçe Süreci

Dünyada cinsiyet bütçe sistemiyle ilgili ortaya atılan değişik görüşlerde cinsiyet bütçesinin uygulanmasıyla ilgili süreç farklı şekillerde açıklanmıştır.

Politik Süreç:

- ✓ Devletin, ulusal, bölgesel veya yerel düzeylerde,
- ✓ Devlet teşkilatının içinde, bürokratlar ve bakanlar tarafından organize edilen,
- ✓ Parlamentolarda, milletvekilleri tarafından organize edilen,
- ✓ Devletin dışında üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından organize edilen

İnteraktif ve konsaltatif olarak yukarıdakilerin tümünü içeren sürecin etkili olduğu belirtilmektedir

Kapsam:

- ✓ Tüm bölgeler
- ✓ Seçili bölüm ve programların harcamaları
- ✓ Yeni projelerdeki harcamalar
- ✓ Seçili gelir kaynakları (vergiler, resim, harç vb.)
- ✓ Vergi sistemindeki değişiklikler
- ✓ Yeni parlamenter sistemin uygulanması,

Cinsiyet eşitsizliğinin alanı olarak ilgili ülkelerde, kadınların önceliklerine yer veren devlet politikalarının analizi ışığında, yukarıdaki organizasyonu kapsayan harcama ve gelirler olarak belirlenmektedir.

Bütçe Sınıflandırması:

Harcama: Maaşlar, seyahat giderleri, donanım, binalar vs.

Fonksiyonel: Güvenlik, savunma, eğitim, sağlık, ulaşım, vs.

Ekonomik: Sermaye, sübvansiyonlar, transferler, faizler.

İdari: Kaynakları yöneten teşkilat

Program: Aynı amaçları karşılamaya yönelik

Bölge: Gelir ve harcamanın etkilendiği alanlar⁴⁵

Bütçe Sürecinin Aşamaları:

- Bütçe Hazırlama:
 - ✓ Cinsiyet özel bütçe yönetim bütçe politikasını belirlemek.

⁴³ Metin MERİÇ, a.g.m., s.62.

⁴⁴ Elaine ZUCKERMAN, An Introduction to Gender Budget Initiatives, <http://www.genderaction.org/images/Intro_to_Gender_Budget_InitativesFINAL.pdf>, 25.03.2012.

⁴⁵ Metin MERİÇ, a.g.m., s.62-63.

- ✓ Cinsiyet politikalarının genel bütçe dahil Orta vadeli kurallar ve talimatlarını belirlemek.
- ✓ Cinsiyete dayalı harcama önceliklerinin olduğu departmanları belirlemek.
- Bütçe Onay:
 - ✓ Cinsiyete yönelik harcama kuralları genel çerçevesi için gelir mevzuatı yasasını oluşturmak
 - ✓ Cinsiyet mevzuat uyumlaştırılmasına yönelik belirli program ve ajanslar kurulması.
 - ✓ Cinsiyete duyarlı bütçelemeye bağlı kaynak tahsisi kurallarını oluşturma.
 - ✓ Cinsiyete duyarlı bütçe mali sonuçlarını yeni gelir ve harcama mevzuatına ekleme.
- Bütçe Uygulama:
 - ✓ Yasama organı tarafından belirlenen bağlı bölümlerde harcama kurallarının uygulanması.
 - ✓ Cinsiyete bağlı kalkınma kılavuzunun satın alma ve hibe ödemesini gerçekleştirme
 - ✓ Personelle cinsiyet ayrımı uygulaması
- Denetim ve Değerlendirme:
 - ✓ Cinsiyete yönelik bütçenin mali denetimi harcama ve uyumu üzerine yapılır.
 - ✓ Cinsiyete yönelik bütçenin performans denetimi çıktılar ve sonuçlar üzerine yapılır.
 - ✓ Denetim cinsiyete yönelik hedefler ve kuralların uyumu üzerine yapılır⁴⁶.

7. Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Yönelik Çeşitli Ülke Uygulamaları

Dünyada ilk defa Avustralya'da uygulaması yürürlüğe konan cinsiyete duyarlı bütçeleme 2000 yılından itibaren birçok ülkede uygulanmaya başlamıştır. Bu sisteme ilgi arttıkça yapılan program ve ayrılan kaynakta artmaya başlamıştır. Her ülke kendi bütçe sistemi ve ülke yapısıyla bağdaşan bir sistem geliştirerek bu uygulamaya gitmiştir. Cinsiyete duyarlı bütçe sistemi uygulayan bazı ülkeler aşağıda incelenmiştir.

7.1. Avustralya

Avustralya, altı resmi hükümet, iki bölge hükümetinden oluşan federal siyasi sistemdir. Federal düzeyde bütçe yapan Avustralya, 1984'te cinsiyete duyarlı bütçe sistemiyle tanışmıştır⁴⁷. Bu uygulama, federal harcamaları daha ayrıntılı hale getirmekten öteye geçememiş ve 1996 yılında uygulamaya son verilmiştir⁴⁸. 1997 yılından itibaren sadece Victoria, Kuzey Özerk Bölge, Tazmanya ve Queensland eyaletlerinde kadın bütçelerine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Daha sonra, Queensland ve Victoria eyaletlerindeki çalışmalar bitirilmiştir. Tazmanya ise 2000 yılından itibaren kadınların bütçesini yayınlamayı bırakmıştır. Avustralya'da uygulandığı ilk yıllarda kadınların bütçesi bürokratların ve kurumların uyguladıkları programların kadınlara etkisi açısından daha duyarlı davranmalarını sağlamıştır. Kamu personeli ise kurumun uyguladığı programların cinsiyete göre ne tür sonuçlar doğurduğu konusunda beklenen özeni gösterememiştir⁴⁹.

7.2. Hindistan

Hindistan'da kadınlara yönelik iş imkânları, Delhi'deki Birleşmiş Milletler Kadın Gelişim Fonu sayesinde artmıştır. Bu durum cinsiyet bütçelerinin gelişimini hızlandırmıştır. Parlamento düzeyinde bu çalışmaları artırmak için kadın parlamenterlerin bu alanda önemli bir rol oynadıkları görülmektedir. Bu alanda birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan ilki, 2000-2001 yılları arasında yapılan Ulusal Ekonomi Anketidir. Bu anketin bir bölümünde cinsiyet eşitsizliğine yer verilmiştir. Şu anda Hindistan'ın 22 eyaletindeki bütçe çalışmalarında cinsiyet bütçeleri uygulanmaktadır. Hindistan'da cinsiyet bütçelerini geliştirmek için kadınlara yönelik olarak makro ekonomik konular açıklanmaya çalışılmakta, kadınların borsa vb. alanlarda bilgilendirilmeleri

⁴⁶ Clara MORGAN, Gender Budgets:an overview- Canada, Political and Social Affairs Division, 27 November 2007, <<http://www.parl.gc.ca/content/LOP/ResearchPublications/prb0725-e.pdf>> , 25.03.2012, s.5.

⁴⁷ Debbie BUDLENGER, Guy HEWITT , Gender budgets make more cents s.43. <<http://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=7fFU71e8UYIC&oi=fnd&pg=PA1&dq=gender+budget&ots=mc777Jfv8V&sig=8hw1b3zSIWiMK7rolhwkLqakz40#PPP1,M1>> , 01.05.2009.

⁴⁸ Metin MERİÇ, a.g.m., s.64.

⁴⁹ Kamil TÜĞEN- Ahmet ÖZEN, a.g.m., s.5.

sağlanmaktadır. Bunun sonucunda Hindistan'ın kadınların işgücü potansiyelinden faydalanarak insani gelişimini ve böylece makro ekonomik büyümesini de artıracığı düşünülmektedir⁵⁰.

7.3. Ruanda

Bu bütçeleme türüne yönelik çalışmalar başlatan ülkelerden biri de Ruanda'dır. Ülkede 1999 yılında Cinsiyet ve Kadının Gelişimi Bakanlığı kurulmuş ve bu kuruma kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve devletin kalkınma politikalarında bu hususa dikkat edilmesi yönünde sorumluluk verilmiştir. Söz konusu bakanlık tarafından cinsiyete duyarlı bütçeleme girişimleri yürütülmektedir. Bu girişim, ülkedeki Vizyon 2020 çalışması, orta vadeli harcama yapısı, cinsiyete yönelik ulusal eylem planı ve yerelleştirme çalışmaları ile uyum içindedir. Ayrıca bu girişim Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Kurumu'nca maddi anlamda desteklenmektedir. Cinsiyete duyarlı bütçeleme girişimi, Maliye ve Cinsiyet bakanlıklarının yoğun bir işbirliği çerçevesinde devam etmektedir. İki kurum arasında işbirliğinin güçlendirilmesi amacıyla çeşitli dönemlerde toplantılar yapılmıştır. 2002 yılında çeşitli kurumlardaki Maliye Bakanlığına bağlı çalışan personel eğitim çalışmalarına alınmış ve kendilerine çalıştıkları bakanlıkların bütçelerinde cinsiyete göre bir yapılanmayı nasıl gerçekleştirecekleri konusunda eğitim verilmiştir. Ülkede yürütülen orta vadeli harcama yapısı ile cinsiyete duyarlı bütçelemenin birbiri ile uyumlu olması zorunlu bir durumdur⁵¹.

7.4. Sri Lanka

Sri Lanka'da kamu harcamalarının etkisini incelemek için beş bakanlık seçilmiştir. Aynı zamanda kamu sektöründeki cinsiyet dağılımını incelemek için de ortak bir mekanizma geliştirilmesi istenmiştir. Öncelikle bu amaçla toplanacak bilgilerin belirli bir merkezde değerlendirilebilmesi için bir araya getirilmesi gereği üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu konuda oluşturulacak çalışmada kavram tanımlarına da gidilerek ileride yapılacak çalışmalarda birlikteliğin sağlanması da hedeflenmiştir. Kadın ve erkek eşitsizliğini azaltmaya yönelik olarak alınan önlemlerin eğitim, tarım ve endüstri sektörleri üzerinde yoğunlaştığı hazırlanan raporlarda belirtilmiştir. Cinsiyet bütçeleri uygulandığında, gelişen stratejiler şunlar olmuştur:

- ✓ Elde edilecek veriler ile ilgili analitik malzemeleri ve kaynakları, cinsiyetler arasındaki gelir ve harcamaların dağılımındaki değişiklikleri doğrulamak için geliştirmek.
- ✓ Sosyal grupların desteklerini sağlamak için onları harekete geçirmek.

Bu iki stratejinin de birbirini karşılıklı olarak destekleyici olmaları gerektiği üzerinde durulmaktadır⁵².

8. Türkiye'de Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

Türkiye'de cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik altyapının oluşturulması, 1980'li yılların ortalarına kadar uzanmaktadır. Ülkemizde kadın-erkek eşitliğinin devlet içinde kurumsallaştırılması süreci içinde 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'na bağlı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Arkasından şimdiki adıyla Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü olan Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı 20 Nisan 1990 tarihli ve 422 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ihdas edilmiştir. Başlangıçta Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olan kurum, 24 Haziran 1991 tarihinde kadın konuları ile ilgili sorumlu bir devlet bakanlığı kanalıyla Başbakanlığa bağlanmıştır. Daha sonra kurum 29 Mart 2003 tarih ve 25063 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan düzenlemeyle Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Genel Müdürlüğün 5251 sayılı Teşkilat Yasası 6 Kasım 2004 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik çalışmalardan biri genel müdürlük tarafından 28-29 Ocak 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilen "Medeniyetler İttifakında Kadın" konulu uluslararası bir kongredir. Diğer yandan, genel müdürlüğün 2008-2012 yılları arasında kapsayan stratejik planında da toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçe oluşturulmasında bilinç yükseltilmesine ilişkin çalışmalar yürütüleceği anlaşılmaktadır. Öte yandan Türkiye, 1985 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine (CEDAW) üyedir. Türkiye Büyük Millet Meclisininin 27 Şubat 2008 tarihli 70. Birleşiminde bir milletvekili tarafından cinsiyete duyarlı bütçelemeye ilişkin gündem dışı bir konuşma yapılmış ve bu anlayışın önemi hakkında bilgi verilmiştir. Bu bütçeleme anlayışına yönelik kamu

⁵⁰ Metin MERİÇ, a.g.m., s.65.

⁵¹ Kamil TÜĞEN- Ahmet ÖZEN, a.g.m., s.6-7.

⁵² Metin MERİÇ, a.g.m., s.65.

sektörü bazında yürütülen faaliyetlerin dışında çeşitli sivil toplum kuruluşlarının da çalışmaları bulunmaktadır. Bunlar arasında Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (Kagider) ve İstanbul Kadın Araştırmaları Merkezi (İKAM) gibi sivil toplum kuruluşları yer almaktadır. Bu tür gelişmeler, ülkemizde cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda mali alanda bir dizi önemli düzenlemeler yapılacağını düşündürmektedir⁵³.

Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı Kapsamında Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Bütçeleme Eğitici Eğitimi (TCDB) adı altında 18-19 Aralık 2008 tarihinde Ankara'da bir toplantı yapılmıştır. Türkiye'deki durum aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

- ✓ Türkiye'nin kadın erkek eşitliğine yönelik 1995'de Pekin Konferansı'ndan sonra 1996'da Ulusal Eylem Planı oluşturduğunu ve 2008'de yeni bir Ulusal Eylem Planının katılımcı bir yapıyla hazırlandığı; ancak uygulama konusunda sorunlar olduğu ifade edildi. Eylem Planlarının uygulanmasının izlemesinin Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yapıldığı da belirtildi.
- ✓ Ailenin Korunmasına Dair Yasa (Koruma Emri, 1998 tarihli) ve kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik Genelgeden söz edildi. Yasanın uygulanması için yapılandırılan Aile Mahkemeleri ve 2006 tarihli Başbakanlık Genelgesinden bahsedildi.
- ✓ 2007 yılında Kadına Karşı Şiddet Ulusal Eylem Planı hazırlanmıştır; yükümlü kurumlar belirlenmiştir.
- ✓ 1990'dan bugüne kadar AB adaylık süreci çerçevesinde ve kadın hareketinin katkısıyla Medeni Kanun ve Ceza Muhakemeleri Kanunları değiştirilmiş, ayrımcı düzenlemeler büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır.
- ✓ Türkiye yasal düzenleme anlamında iyi bir noktada olmakla birlikte, uygulama konusunda sorunlar mevcuttur.
- ✓ Pozitif ayrımcılık tartışmaları sürmektedir.
- ✓ Bazı siyasi partiler kendi karar mekanizmalarında kota uygulamaktadır; ancak kadın temsili %9.6; yerel yönetimlerde ortalama %2'dir.
- ✓ BMOP kapsamında altı ilde hazırlanan "Yerel Eşitlik Eylem Planları" yerel düzeyde ilk sistematik adımdır.
- ✓ Cinsiyete duyarlı bütçelerin bütünlüğü olması gerektiği belirtilerek ilk oturum kapandı ve ara verildi.

Türkiye'de ne yapılabilir sorusuna;

- ✓ KSGM etkinleştirilebilir,
- ✓ Çalışmalar şeffaf ve denetlenebilir olmalı, toplumda bir bilinç oluşturulmalı, yasalarla desteklenmelidir şeklinde öneri getirilmiştir⁵⁴.

9. Avrupa'da Yerel Düzeyde Kadına Sağlanan Destekler

Avrupa'da Kadın Dostu Kentlerin Oluşumu İçin Neler Yapılıyor?

- ✓ Karar organlarında kadın sayısını artırmaya yönelik çalışmalar yapılıyor,
- ✓ Yerel yönetimlerde eşitlik birimleri oluşturuluyor,
- ✓ Eşitlik planları hazırlanıyor,
- ✓ Sivil toplumla kesintisiz diyalog geliştiriliyor,
- ✓ Cinsiyet eşitliğinin tüm plan ve programlara yerleştirilmesi için bilgi sistemi oluşturuluyor,
- ✓ Toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme yapılıyor,
- ✓ Yerel yöneticilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığı artırılıyor,
- ✓ Kent planlaması ve organizasyonu, kent içi ulaşım ve konut politikaları belirlenirken kadınların ihtiyaçları göz önüne alınıyor,
- ✓ Kadınların yerel hizmetlere erişim kolaylaştırılıyor,
- ✓ Yerel hizmet sağlayıcılara toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitimi veriliyor,
- ✓ Güvenliğin sağlanması ve şiddete karşı mücadelede, kadınlara yönelik şiddeti önleyecek ışıklandırma, acil yardım hattı, vb. altyapı sistemleri oluşturuluyor,
- ✓ Gençlerin kadın erkek eşitliği konusunda bilinci yükseltiyor,
- ✓ Kadınların spesifik ihtiyaçlarını karşılayacak erişilebilir, kaliteli ve ucuz sağlık hizmetleri veriliyor,
- ✓ Spor olanaklarından ve tesislerinden kadınların eşit bir biçimde yararlanmasına yönelik önlemler alınıyor⁵⁵.

⁵³ Kamil TÜĞEN- Ahmet ÖZEN, a.g.m., s.7.

⁵⁴ Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı Kapsamında Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Bütçeleme Eğitici Eğitimi (TCDB), s.3-5, <<http://www.bmkadinhaklari.org/unjp/web/reports/TCDB.Tr.pdf>>, 22.05.2009.

Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Yapan Yerler

İsveç, Gothenburg'da bir bölgede kadın sivil toplum kuruluşlarına verilen belediye desteğinin analizi yaptırılmıştır. Kadın konusunda çalışma yapan derneklere, belediye bütçesinin destekleme kaleminde yer alan kaynakların sadece 1/5'nin ayrıldığı ve bu oranın düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analiz çalışmasına göre Gothenburg'da kadın sığınma evlerine ayrılan kaynak, erkekleri alkolizmden kurtarmaya ayrılan kaynaktan daha azdır.

Hollanda, Rotterdam'da özellikle gençlere yönelik yerel politikalar toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme tekniği ile gözden geçirilmiştir

İtalya, Roma'da bir bölgede katılımcı bütçe pilot uygulaması yapılmıştır⁵⁶.

10. Türkiye'de Yerel Düzeyde Kadının Desteklenmesi

Türkiye'de cinsler arası eşitlik perspektifi ile politikalarının yerel düzeyde, diğer bir deyişle farklı yerleşimlerde güçlendirilmesi için sürdürülen çabaların geçmişi çok uzun değildir. 6 ilde yürütülen BM Ortak Programı ve bu çalışmanın ara hedefi olan Yerel Eşitlik Eylem Planları-YEEP(yerel eşitlik eylem planı)'lerin, bunlara bağlı olarak da uygun hizmet modellerinin geliştirilmesi böylesi bir farkındalık ve gereksinimden doğmuştur. 6 yerleşim özelinde çizilen YEEP'lerde, yerel temsil yapıları daha eşitlikçi bir niteliğe ulaşana dek, kadın sorunlarının ve gereksinimlerinin yerel karar mekanizmalarına taşınmasını sağlamak için telafi edici çeşitli mekanizma, yol ve yöntemler öngörülmüştür. Bunlar arasında;

- Yerel kadın örgütlerinin yerel meclisleri izlemesinin ve yerel ihtisas komisyonlarına katılımının sağlanması, kent konseylerine katılım ve kadın meclislerinin oluşturulması, yerel stratejik planların hazırlık ve uygulama süreçlerine kadın örgütlerinin katılımının sağlanması,
- Yerel yönetimler ve valiliklerde kadın erkek eşitliği birimlerinin oluşturulması bu birimlerin, 6 ayda bir "Yerel Eşitlik İzleme ve Değerlendirme" raporları hazırlayıp sunmaları. Belediye ve il genel meclislerinde kadın erkek eşitliği komisyonu veya komitesi kurulması ve benzeri politika önerileri yer almaktadır⁵⁷.

Ankara'da yapılan Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı Kapsamında Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Bütçeleme Eğitici Eğitimi (TCDB) Toplantısında bütçenin incelenmesi grup çalışmasında katılımcılar grup çalışmasına yönelik raporlar sundu:

1. Grup: Trabzon

- TCDB için ödenek tahsisi yapılabilir (2003 İzmir Bütçesi)
- Açıkça isim verilerek bütçe tahsisi yapılmıştır (2009 Trabzon Bütçesi)
- Cinsiyete duyarlı hizmetlerde mal alımı yapılarak desteklemeye gidilecektir (2009 Trabzon Bütçesi).
- Yüksek tahsil alan kız ve erkek öğrencilerine burs yardımı, ilk ve ortaöğretim öğrencilerine kırtasiye yardımı yapılmaktadır.
- Kız öğrenciler için tenis kortları, spor salonları; kadınlar için aerobik salonları vardır.
- Trabzon Belediyesi bütçesinden kız öğrenci yurdu, kadın sığınma evleri, gençlik merkezleri gibi yatırım bütçesinden örnek verildi.

2. Grup: Kars

- Bütçe verileriyle sorulan sorulara yanıt verilememektedir.
- Bütçe nasıl TCDB haline getirebilir sorusu üzerinde durulmuştur.
- Birim bazında daireler ve ödeneklere bakılarak yapılabileceklerine değinildi.

⁵⁵ Nevin ŞENOL, Kadın Dostu Kentler Avrupa'dan Örnekler, s.6, <<http://www.unfpa.org.tr/turkey/rapyay/kadindostukentler.pdf>> , 25.03.2012.

⁵⁶ Nevin ŞENOL, a.g.e., s.10-11.

⁵⁷ Birleşmiş Milletler "Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi" Ortak Programı, Yerel Eşitlik Eylem Planlarına İlişkin Değerlendirme Raporu, <http://www.sabancivakfi.org/tr/programlar/birlesmis_milletler/veep_rapor_tr.pdf> , 15.05.2009.

- Kadınlara yönelik bilgisayar kursları düzenlenmesi için aktarma yapılabileceği önerisi getirildi; kadın ve dezavantaj gruplarına yönelik denetim çalışmaları teftiş dairesi tarafından yapılabilir.
- AR-GE toplumsal cinsiyet istatistiklerinin toplandığı ve raporlandığı yer olabilir.
- Emlak Dairesi bütçesinde kadınlar ve dezavantaj grupları için kota önceliği uygulayabilir.
- Sağlık hizmeti özellikle hamile kadınlara sağlık hizmeti verilmesi ve bunun için ek bir bütçe oluşturulması;
- Fen İşleri kadınlar ve dezavantaj gruplarıyla merkez açmadan önce görüş alışverişi yapılması ve esnek bütçe kurulması;
- Çocuk güvenliğinin ve aydınlatmanın artırılması için esnek bütçe oluşturulması;

önerileri getirildi.

Ek bilgi:

- Kars'ta İl Özel İdaresi 2008'de Kadınlar için 5.000 YTL bütçe ayırdı; kadın-erkek komisyonu bu bütçenin aktarımını yapacak.

3.Grup: İzmir

- TCDB'yi doğrudan içermiyor.
- 13. ve 14. sayfalarda üzerinden geçildi.
- Şu anki haliyle ancak toplumsal cinsiyete yönelik imaları içeriyor.
- Doğrudan TCDB görmek için stratejik plana müdahale gerekir.
- Kadınlar ve çocuklar için belediyelerde bir birim oluşturabilir; bu sayede daha sağlıklı veriler elde edilebilir.

4.Grup:Nevşehir

- Öncelikle bütçe nedir, Mahalli İdare ve İl Özel İdare'nin görevleri nedir gibi konular üzerinde duruldu.
- Spor alanlarının yapılması ve hizmetlerin artırılması için Nevşehir İl Özel İdaresi'ne bütçe gerekmektedir.

5.Grup:Van

- Cinsiyet açısından bütçe dokümanı nötr olarak değerlendirilmiştir.
- Bütçe kadın ve erkeklerin eşit statüde olduğu varsayılarak hazırlanmıştır.
- Sağlık ve sosyal hizmetler açısından kadınlara daha duyarlıdır.
- Belediyenin bütçe hazırlanırken sorumlu kadın kuruluşlarıyla görüştüğüne dair bir veri yok.
- Bütçe kalemlerinin harcandığı yerler hakkında belirsizlik söz konusudur.

6.Grup: Şanlıurfa

- İzmir Büyükşehir Belediyesi TCDB olduğuna dair doğrudan bir veri içermemektedir.
- Ancak ayrılan ödeneklerin içeriğine bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmeye çalıştığı kanısına varılmıştır.

Ek Bilgi:

Şanlıurfa Belediyesi olarak neler yapılmıştır?

- Kadınlara kredi vererek işyeri açmalarına destek olunuyor.
- Askere giden gençlerin ailelerine yardım ediliyor.
- Kadınlar için sürekli eğitim merkezi mevcut.
- Kadınlara pazar yeri oluşturulmuştur.
- Ücretsiz sağlık bakım hizmeti verilmektedir.
- Öğrencilere burs verilmektedir; dersane hazırlık kurs desteği sağlanmaktadır.

Sonuç olarak;

- Kadın dostu tahsislerin yapılabilmesi için eğitim, burs, bunları kimler almaktadır gibi etkenlere bakılmalıdır.

- TCDB'de her zaman özel hizmetlere odaklanmalıdır⁵⁸.

11. Sonuç

Kadın, en ilkel toplumlardan bu yana erkeklerin gerisinde adeta ikinci sınıf insan şeklinde var olmuştur. Bu ötelenmişlik kadını pek çok konuda eksik bırakmıştır. Gerek toplumsal statü gerekse ekonomik koşullar bu durumun devamını sağlamıştır. Yüzyıllar boyu değişmeyen gerçek çoğu zaman kadın içinde alışılmış bir durum olmuştur. Baş kaldırma, olanı değiştirme isteği ancak küreselleşen dünya koşullarında kendini hissettirmiştir.

Değişen dünya ortamında konumunu değiştirmek isteyen kadın farklı yollar aramıştır. Siyaset, ekonomi, eğitim gibi çok temel alanlarda eksik kalan kadın bu açığı kapatma arayışına girmiştir. Ancak yapmak düşünmek kadar kolay olmamıştır. Bu alanda da birçok sivil toplum kuruluşunun desteğini alarak harekete geçen kadına artık devlet kendi imkânlarıyla da destek çıkmıştır. Ayrıca bu alanda uluslar arası birçok anlaşma da imzalanmıştır.

Konumunu değiştirmek üzere yola çıkan kadın, bu yolda engellerle karşılaşmıştır. Kimi yerlerde toplumsal baskının ağır basmasıyla geri çekilen kadın kimi yerde de ekonomik sebeplerle hareketi tamamlayamamıştır. Yapılan anlaşmalar ve alınan kararlarda bu yönde iyileşme sağlamaya yönelik olmuştur. Uluslar arası kuruluşlar ve devlet kendi bütçesinde kadına yönelik destek ve teşvik uygulamaları başlatmıştır.

Cinsiyete duyarlı bütçeleme 1984 yılında Avustralya'da bu amaçla uygulanmaya başlamıştır. Kadını desteklemek, ekonomi içinde girişimci olarak teşvik etmek için bütçe; vergi ve harcama yönü ile bu amaca uygun hale getirilmiştir.

Kadını desteklemek için bütçesel çözümler sadece merkezi bütçeyle sınırlı kalmamıştır. Yerel yönetimlerde aynı amaçla paralel düzenlemeler getirmiştir. Merkezi yönetime göre hedefe fiziki yakınlığı ile yerel yönetimler bu alanda da daha avantajlı konuma sahiptir.

Günümüz devletlerinin birçoğunun kabul ettiği kadın-erkek eşitliği yasalaşmıştır. Ancak yasalaşması aynı anda tüm koşullarda eşit olmaları anlamına gelmemiştir. Kadına göre her alanda yüzyıllar öncesinden yarışa başlayan erkeği yakalamak kolay değildir. Bu sebeple de kadın bu yarışa dâhil olabilmek, erkekle eşitlenebilmek için birçok alanda destek ve teşvik görmelidir. Günümüz bilim çağında aksi kabul edilemez bir durumdur.

KAYNAKÇA

ALKAN, Ayten, Belediye Kadınlara da Hizmet Eder, Kadın Dostu Belediye Hizmetleri:Neden, Nasıl, Yarın İçin Bugünden Kampanyası Eğitim Dizisi 3, Ankara, Mayıs 2006, <<http://www.ka-der.org.tr/dosyalar/yayin-081227-8138.pdf>> adresinden 3 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.

ANAYASA VE SEÇİM KANUNLARI, ADALET YAYINEVİ, Ankara, 2007.

Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı Kapsamında Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Bütçeleme Eğitici Eğitimi (TCDB), <<http://www.bmkadinhaklari.org/unjp/web/reports/TCDB.Tr.pdf>> adresinden 22 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.

Birleşmiş Milletler "Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi" Ortak Programı, Yerel Eşitlik Eylem Planlarına İlişkin Değerlendirme Raporu, <http://www.sabancivakfi.org/tr/programlar/birlesmis_milletler/yeep_rapor_tr.pdf> adresinden 15 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.

BUDLENGER, Debbie-HEWITT, Guy, Gender budgets make more cents , <<http://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=7fFU71e8UYIC&oi=fnd&pg=PA1&dq=gender+budget&ots=mc777Jfv8V&sig=8hw1b3zSIWiMK7rolhwkLqakz40#PPP1,M1>> adresinden 1 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.

CEYLAN, Ebru, Dünyada Kadın Haklarının Yeri Ve Önemi, <http://aydin.edu.tr/kadin_haklari.pdf> adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.

⁵⁸Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı Kapsamında Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Bütçeleme Eğitici Eğitimi (TCDB), s.13-14.

- ÇAKICI, Ayşehan, Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Yaşamını Etkileyen Faktörler, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:8, Sayı:4, 2006, <<http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt8.say%C4%B14/8.4%20%C3%A7ak%C4%B1c%C4%B1.pdf> > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- ÇELEBİ, Nilgün, Kadın Girişimciliğini Özendirme ve Destekleme Konusunda Politikalar, Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli, Bildirimler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 25 Mayıs 1993.
- Filiz DOĞANAY, Türkiye'de Kadın Girişimciliğini Özendirme ve Destekleme Konusunda Görüşler ve Öneriler, Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli, Bildirimler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 25 Mayıs 1993.
- ECEVİT, Yıldız, Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi, Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli, Bildirimler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 25 Mayıs 1993.
- EKEN, Hurigül, Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar, <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2006/15/HEKEN.PDF> adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- EROĞLU, Kafiye, Kadın Kuruluşları İçinde Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin Yeri ve Önemi, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2004, <<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1027.pdf> > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır..
- EROL, Metin, Toplumsal Cinsiyetin Tutumlar Üzerindeki Etkisi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2008, Cilt:32, No:2, s.199, < <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1838.pdf> > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- Yakın ERTÜRK, Girişimcilikte Örgütlü Dayanışma Yaklaşımı:Hindistan'dan Bir Örnek, Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli, Bildirimler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 25 Mayıs 1993.
- GLEICK, James, "CHAOS: Making a New Science", Penguin Books, s.69, <http://www.jmu.edu/geology/evolutionarysystems/protected/handouts/may_chaos.PDF > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- GÜNÜLLÜ, Müzeyyen- İÇLİ, Gönül, Çalışma Yaşamında Kadınlar:Aile ve İş İlişkileri, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2001, Cilt:25, No:1, <<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/40.pdf>> adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- GÜNLÜK ŞENESEN, Gülay, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme, Bütçe Sürecinde Parlatonun Değişen Rolü Sempozyumu, 8-9 Ekim 2008, Afyonkarahisar, <<http://www.keig.org/raporlar/Gulay%20Senesen%20tcdb%20sunus.pdf> > adresinden 25 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- İLHAN TUNÇ, Aynur, Van'da Kadın Sorunları ve Eğitim, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, <http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_1/ozetler/aynur_ozet.htm > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- İLİKLİ, Songül, 1980 Sonrası Eğitimde Cinsiyet Eşitsizlikleri, Ankara, Ocak 2004, <<http://80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/ere/ilikli.doc> > adresinden 3 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- İLKKARACAN AJAS, İpek, Birleşmiş Milletler CEDAW Sürecinde Sivil Toplum Örgütleri İle Savunuculuk ve Lobicilik Türkiye Gölge Raporları:1997&2005 Deneyimleri.

- KİREN GÜRLER, Özlem, TÜRKİYE'DE CİNSİYETE GÖRE GELİR FARKLILIĞININ AYRIŞTIRMA YÖNTEMİYLE UYGULANMASI, <<http://eco.ieu.edu.tr/courses/econ324/LECTURE/ozlemkirensenay.pdf> > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- KORKMAZ, Adem-UÇAR, Nezihe, TÜFEKÇİ, Çalışma Hayatında Tarımda Kadın ve Sorunları:Ağlasun İlçesi Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:2007, Cilt:12.
- MERİÇ, Metin, Feminizme Mali Bakış (Cinsiyete Duyarlı Bütçeler), Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2007, Cilt:44, Sayı:509, <http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/makaleler/509/Sayi_509_Makale_05.pdf > adresinden 25 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- MORGAN, Clara, Gender Budgets:an overview- Canada, Political and Social Affairs Division, 27 November 2007, < <http://www.parl.gc.ca/content/LOP/ResearchPublications/prb0725-e.pdf> > adresinden 25 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- MORNA, Colleen Lowe, GENDER BUDGETING: MYTHS AND REALITIES, AT THE 25 YEARS INTERNATIONAL WOMENS POLITICS WORKSHOP Bonn, 13-14 October 2000 , <<http://www.genderlinks.org.za/docs/governance/genderbudgeting.pdf>> adresinden 3 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- PALAZ, Serap, TÜRKİYE'DE CİNSİYET AYIRIMCILIĞI ANALİZİNDE NEO KLASİK YAKLAŞIMA KARŞI KURUMCU YAKLAŞIM: EŞİTLİĞİ SAĞLAYICI POLİTİKA ÖNERİLERİ, <<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c6s9/makale/c6s9m5.pdf> > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban, Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde Kota Uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:2007, Cilt:12, Sayı 1, <http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/english/2007_1.html> adresinden 1 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- ŞENOL, Nevin, Kadın Dostu Kentler Avrupa'dan Örnekler, <<http://www.unfpa.org.tr/turkey/rapyay/kadindostukentler.pdf>> adresinden 25 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- TAŞKIN, Lale, Uluslar Arası Sözleşmeler Işığında Kadının Durumu, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2004, <<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1026.pdf>> adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- TOKSÖZ, Gülay-ÖZKAZANÇ, Alev-POYRAZ, Bedriye, Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2001, s.25-26, <<http://kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1215414822KadınlarKalkınmaveSosyalAdalet.pdf> > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- TÜĞEN,Kamil-ÖZEN, Ahmet, Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı, Maliye Dergisi, Sayı:154, Ocak-Haziran 2008, <http://212.174.133.188/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/154/1.Kamiltuden.Ahmetozen.pdf > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- WALBY, Sylvia, Gender Budgeting: What it is. How to do it. Why to do it, <http://www.genderkompetenz.info/w/files/gkompzpdf/walby_en.pdf > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- What is Gender-responsive Budgeting?, < <http://www.gender-budgets.org/content/view/13/214/>> adresinden 5 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- ZUCKERMAN, Elaine, An Introduction to Gender Budget Initiatives, <http://www.genderaction.org/images/Intro_to_Gender_Budget_InitiativesFINAL.pdf > adresinden 25 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5 > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.unicef.org/turkey/gr/_ge21jb.html#a > adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- < http://www.unifem.org/materials/item_detail.php?ProductID=48> , adresinden 24 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.